

Editorial

Jako lekárka a univerzitní pedagog si vážim toho, že jsem se dočkala plné rehabilitace genetických objevů Gregora Mendela a důstojných oslav 200. výročí jeho narození. Udivuje mne, jak všestranně nadaný člověk to byl – myslitel, pedagog, botanik, ale i skvělý a systematický organizátor. I v současné generaci jsou takové osobnosti vzácné.

Je pozoruhodné, že při vzdělání převážně církevního typu dokázal definovat zákony dědičnosti, a tím i princip vývoje a změny organismů. Vždyť v době jeho narození katolická církev nekompromisně trvala na stvoření světa a člověka v sedmi dnech.

Byla jsem svědkem toho, kdy komunismem sešněrovaná věda a školství násilně utály veškerý rozvoj genetiky v naší republice a kdy tento vědecký směr, hanlivě nazývaný weismann-mendel-morganismus, byl označen za kapitalistickou pavědu, protože odporoval „vědě“ Lysenka, Mičurina a Lepešinské. Pan profesor Sekla, který nahlas kritizoval sovětské vědátory, byl jednou z mnoha obětí čistky mezi naší vědeckou elitou.

I když ve druhé polovině šedesátých let zuřivý hon na genetiky potichu ustával, nedokázali jsme si v době našeho vysokoškolského studia představit, kam se za další dekády genetiky a její aplikace dostanou. Umíme přechíst jednu z nejsložitějších genetických spirál – DNA člověka. Zjišťujeme, které z jejích částí se podílejí na vzniku dědičných onemocnění, některé tyto poruchy umíme léčit nebo jejich dopady omezit.

Genetika se stala najdynamickejšie sa rozvíjajúcim odborom medicíny. Zvlášť v pediatrii nadobúda stále väčší význam. Okrem nových diagnostických metód začína byť genetiky úspešná aj na poli liečby niektorých geneticky podmienených ochorení. Teší nás, že na začiatku vedeckej cesty genetiky stál moravský kňaz Gregor Johann Mendel. Sme hrdí, že celý vedecký svet sa musel nakoniec skloniť pred jeho genialitou a mesto Brno, kde Mendel robil svoje úspešné experimenty, sa zapísalo zlatými písmenami do dejín genetiky.

Osobnosť Johanna Gregora Mendela je príkladom talentu spojeného s vytrvalým úsilím objasniť dovtedy nepoznané zákonitosti v oblasti biologických vied. Naplnil svoj život láskou k tvorivej práci. Miloval biológiu a jeho myšlienky smerovali k objasneniu najväčšej záhady sveta, života, s dovtedy nepoznanými princípmi dedičnosti. Výrazne prispel k vedeckému poznaniu, hoci sa počas svojho života nedožil ani uznania, ani slávy.

V čom spočívala Mendelova genialita? Dokázal spojiť biológiu s matematickými vedami a vytvoriť dovtedy nepoznané zákonitosti v prenose dedičných informácií. V žiadnom prípade to neboli náhodné objavy, pretože celý svoj pomerne kludný kláštorň život venoval štúdiu prírodných vied. Jeho vedecký prínos v biologických vedách by sme mohli porovnať jedine s Darwinovou evolučnou teóriou, ku ktorej sa Mendel výstižne vyjadril: „To ešte nie je všetko, ešte niečo tu chýba.“ Darwin tvorivo syntetizoval nadobudnuté poznatky a Mendel ich detailne a nakoniec úspešne analyzoval svojimi experimentami.

Okrem inovácií diagnostických metód smeruje genetiky ku génovej liečbe. Predpokladá sa, že v roku 2025 bude schválených približne 20 nových terapeutických prístupov. Na otázku, čoho sa od genetiky dočkáme v nasledujúcich rokoch, nemáme zatiaľ jasnú odpoveď.

Zakladateľ vedeckej genetiky Gregor Johann Mendel, ktorého 200. výročie narodenia si pripomíname, ďaleko predstihol myslenie svojej doby. V 60. rokoch 19. storočia vedecký svet nebol pripravený na to, aby sa dozvedel o „časticiach“ dedičnosti, ktoré dnes nazývame génmi. Mendel posunul myslenie v biologických vedách milovými krokmi vpred. Bol to skutočný vedec a v žiadnom prípade podivínsky mních, ako sa o ňom často trduje. Okrem toho bol skromný a zdržanlivý človek s ušľachtilým duchom. Keď sa stal opäť, rozdelil svoj posledný učiteľský plat medzi troch najchudobnejších chlapcov v triede. Naplnil svoj život nielen tvorivou vedeckou prácou, ale i mimoriadnou láskou k ľuďom. Právom sa stal nesmrteľným.

HANA HRSTKOVÁ, VLADIMÍR BZDÚCH